

موزه گردی بدون اشک!

قسمت اول

علی ترقی جاه، سیده سوده شبیری
تصویرگر: سید میثم موسوی

چرا به فلان اردو می‌رویم و نه خیلی از اوقات، معلممان می‌دانست که فلان بازدید برای رسیدن به کدام هدف انجام می‌شود. آن وقت ما می‌ماندیم و سنگینی نوشتن گزارش بازدیدی که باید تا جلسه بعدی به معلممان تحویل می‌دادیم. بیایید به این فکر کنیم که گزارش نوشتن چرا و برای چه کسی سخت است. اگر گزارش از سؤالی واقعی شروع شود که مدت‌هاست ذهن ما را به خود مشغول کرده، آیا واقعاً نوشتنش سخت است؟ وقتی نمی‌دانیم با چه هدفی، چه چیزی را برای چه مخاطبی آماده می‌کنیم، گزارش نوشتن وحشتناک می‌شود!

بگذارید موضوع را کمی ساده کنیم؛ بازدیدی که به خاطر انجام وظیفه در برنامه سالیانه مدرسه قرار گرفته یا بدون برنامه‌ریزی منسجم توسط معلمی تعیین شده است، مثل خیلی از کارها می‌تواند برای بعضی‌ها خوشایند و کارآمد، برای بعضی‌ها ناکارآمد و برای بعضی نفرت‌انگیز باشد.

برای بازبینی موضوع «بازدید»، که موزه رفتن هم شکلی از آن است، بهتر است اول به بررسی راهکارهایی بپردازیم که یک بازدید را از روزها و حتی ماه‌ها قبل به اتفاق مورد علاقه اکثر افراد تبدیل می‌کنند.

قبل از بازدید

اینکه به بازدید برویم یا نه، می‌تواند سرچشمه‌های مختلفی داشته باشد که موضوع مرتبط با درس فقط یکی از آن‌هاست. گاهی اسم مرتبط با موضوع درسی مورد نظر، ما را به بازدید فرا می‌خواند؛ در حالی که خردادهایی که به مناسبت‌های مختلف در موزه‌ها برگزار می‌شود و همچنین مهارت‌های اجتماعی مختلفی که لازم است دانش‌آموزان فراگیرند نیز، می‌تواند در بازدید از موزه اتفاق بیفتد.

بازدید از موزه با بازدیدهای دیگر تفاوت‌هایی دارد که ظاهر آن‌ها محدودیت است اما همه موانع و محدودیت‌ها می‌توانند به امکان‌هایی برای مربی تبدیل شوند و او از آن‌ها در جهت دستیابی به اهداف آموزشی‌اش بهره بگیرد؛ مثلاً موزه‌ها ساختار معین و برنامه مشخص بازدید دارند. کشف شرایط هر بازدید به بهره‌برداری بهتر از آن کمک می‌کند.

کشف شناخت و آگاهی

مربی و معلمی که درباره موزه‌ها، برنامه آن‌ها، شرایطی که هر

شاید بعضی وقت‌ها با شنیدن اسم موزه و موزه گردی، جملاتی شبیه به این در ذهنمان بچرخد: «دیدن آن همه سکه و ظرف قدیمی و ... به چه درد می‌خورد؟» قبل از بازبینی این فکر، بهتر است نام انواع موزه‌هایی را که در همین شهر و دور و برمان هستند، مرور کنیم. بیایید در اسامی موزه‌ها به تک‌تک کلمات توجه کنیم؛ خانه مشروطه تبریز، موزه مردم‌شناسی قوچان، کاخ موزه نیاوران تهران، موزه عصر آهن تبریز، موزه میراث روستایی رشت، موزه صلح تهران، موزه پارینه سنگی زاگرس کرمانشاه، موزه کندلوس در نوشهر، موزه آینه و روشنایی در یزد، موزه دریا و دریانوردی خلیج فارس در بوشهر، موزه کاریکاتور در تبریز.

مجسمه کاریکاتوری که همیشه تصویر آن را روی کاغذ دیده بودیم، به صورت حجمی در ابعاد دو در یک خیلی دیدنی است. همین‌طور، نشستن در یک اتاق زیرشیروانی روستایی و لم‌دادن روی مخده‌ای که زیر طاقچه این اتاق در موزه میراث روستایی گیلان قرار گرفته است.

وقتی وارد دالان باشکوه موزه زینت‌الملوک شیراز می‌شویم و در همان ابتدای دالان ده‌ها شخصیت معروف تاریخ و ادب استان فارس را می‌بینیم و در تاریخ با آن‌ها سفر می‌کنیم، در درونمان چه می‌گذرد؟

اما همچنان ممکن است این سؤال در ذهنمان وجود داشته باشد که موزه به چه دردی می‌خورد.

موزه از همه موضوعاتی که در کلاس درسمان ساعت‌ها طول می‌کشد آن‌ها را مطرح کنیم و حداکثر چند هفته به یاد دانش‌آموزان می‌ماند، تصویری قدرتمند می‌سازد که با ذهن و روح آنان در می‌آمیزد و همیشه باقی می‌ماند.

موزه‌های جدید واقعاً تعدادی شیء کنار هم قرار داده شده نیستند. آن‌ها میان ما و موضوعی که تا قبل از این با آن بیگانه بوده‌ایم، تعامل ایجاد می‌کنند؛ مثلاً تجربه آسان بلند کردن وزنه‌هایی سنگین به کمک چند قرقره را شاید نتوانیم به راحتی در کلاس درس فراهم کنیم.

بازدید از موزه، تجربه‌ای تلخ یا شیرین؟

شاید بسیاری از ما تجربه وحشتناکی از بازدید از موزه یا اردوهای مرتبط به آن داشته باشیم اما بازدید می‌تواند اتفاقی فوق‌العاده باشد. آیا تا به حال به این نکته فکر کرده‌اید این تلخی از کجا ناشی شده است؟ واقعیت این است که نه ما می‌دانستیم

را می‌توان برای بچه‌ها طراحی کرد. منظور از فعالیت، تمام اقدامات و اتفاقاتی است که مربی در بازدید برای آن‌ها برنامه‌ریزی می‌کند. از شیوه ورود به محوطه موزه و بازدید از محوطه آن گرفته و هدفی که از آن داریم تا روشی که برای رسیدن به آن هدف دنبال می‌کنیم، همه در بازدید مهم است. ممکن است هدف، ایجاد انرژی در بچه‌ها بعد از یک ساعت ماشین‌سواری باشد یا بازدید از یک بنای تاریخی. هر کدام از این هدف‌ها برنامه خاص خود را طلب می‌کند. احتمال دارد بخواهیم بچه‌ها را گروه‌بندی کنیم و این را به عهده خودشان بگذاریم که گروه گروه از بخش‌های مختلف بازدید کنند. گروه‌بندی و تعیین قول و قرارها خود به طراحی فعالیتی نیاز دارد که می‌تواند در شکل‌گیری «احساس خوشایند» مؤثر باشد.^۱

کدام دارند و اتفاقاتی که در هر یک می‌تواند بیفتد آگاهی لازم را کسب کرده باشد، در موقعیت‌های مختلف آموزشی مترصد استفاده از هر کدام است. این شناخت با مطالعه، جست‌وجو، بازدید شخصی از موزه و نگاه کردن از زاویه‌های مختلف به آن حاصل می‌شود.

وقتی از شناخت حرف می‌زنیم، ممکن است به این فکر کنیم که فلان موزه، تعدادی ستون دارد که سر ظهر سایه‌های جالبی ایجاد می‌کنند. این یعنی شناخت یک موزه بسیار فراتر از موضوعی است که خود موزه به آن می‌پردازد. معماری موزه، محل قرار گرفتن موزه، تاریخ بنای آن و خیلی موارد دیگر می‌تواند امکان‌هایی برای بازدید از موزه باشد؛ مثلاً ممکن است برای آموزش موضوع پرسپکتیو بتوان دانش‌آموزان فنی و حرفه‌ای را به موزه سکه برد.

این نشان می‌دهد که برای شناخت و بازدید، ارتباط اسمی بین موضوع درسی و استفاده از آن لازم نیست. اسم و عنوان موزه و موضوع آن فقط یک امکان برای بازدید به ما می‌دهد!

احساس خوشایند

نکته مهم برای هر موضوع یادگیری «احساس خوشایند» است! خیلی چیزها می‌تواند این احساس خوشایند را از بین ببرد؛ مثلاً زمان زیادی که برای رسیدن به موزه در اتوبوس می‌گذرانیم و ممکن است اگر به آن فکر نکرده باشیم، آزاردهنده شود. لازم است از همه بازی‌ها و کارهایی که می‌تواند در هر لحظه قبل از بازدید، احساس خوشایند را در دانش‌آموز بکشد بپرهیزیم؛ چرا که ممکن است با دوندگی بسیار برای هماهنگی، از بهترین موزه کشور بازدید کنیم و آن به بدترین خاطره بچه‌ها تبدیل شود. دیدن این جزئیات که از در نظر گرفتن یک بطری آب برای رفع عطش بچه‌ها تا تهیه نقشه کل موزه برای همه بچه‌ها را در برمی‌گیرد، مهم و ضروری است.

فعالیت‌های بازدید

قدم بعدی، بررسی این است که در بازدید چه فعالیت‌هایی

در نهایت، به طراحی فعالیت‌هایی می‌پردازیم که به موضوع مورد نظر ما از بازدید مرتبط است؛ مثلاً در طراحی فعالیت‌هایی برای آشنایی بچه‌ها با انواع سنگ‌های آذرین، ممکن است تعدادی عکس از سنگ‌های آذرین همراه خود ببریم و آن‌ها را به صورت تصادفی بین بچه‌ها پخش کنیم تا انواع مشابهشان را در موزه پیدا کنند.

یا از بچه‌ها بخواهیم که تصویر لباس زنان روستایی را بر قامت نقاشی‌ای که از خودشان کشیده‌اند، بچسبانند و بعد درباره اینکه هر یک از آنان لباس کدام دوره تاریخی را انتخاب کرده‌اند و چه چیزی از لباس آن دوره برایشان جذاب بوده است، بحث و گفت‌وگو کنیم.

تک‌تک این فعالیت‌ها به برنامه‌ریزی نیاز دارد؛ از وسایلی که لازم است همراه خود داشته باشیم تا مکانی که قرار است برای نقاشی و نوشتن و استراحت در آنجا مستقر شویم. با این نگاه، وسایلی بازدید از موزه خیلی فراتر از یک دفتر و مداد برای نوشتن اسم وسایل موزه می‌شود.

طراحی آنچه حین بازدید و بعد از آن می‌تواند ما را با یادگیری‌های متنوع علوم و ریاضی و هنر همراه با احساس خوشایند مرتبط کند، موضوعی است که در ادامه این بحث به آن خواهیم پرداخت.

ادامه دارد ...

* پی‌نوشت

۱. کتاب «بازی‌های تیم‌ساز» از نشر شورآفرین، برای طراحی فعالیت در این زمینه می‌تواند کمک کننده باشد.

برای شناخت و بازدید، ارتباط اسمی بین موضوع درسی و استفاده از آن لازم نیست. اسم و عنوان موزه و موضوع آن فقط یک امکان برای بازدید به ما می‌دهد!